

04

ได้รับบทความ : 15/02/2567 | แก้ไขบทความ : 28/06/2567 | ตอบรับบทความ : 26/07/2567
Received : 15/02/2024 | Revised : 28/06/2024 | Accepted : 26/07/2024

การศึกษาอัตลักษณ์ทางศิลปกรรมการเชิดสิงโต เพื่อส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตฟุ้งธนบุรี

The Study of the Artistic Identity of the Lion Dance to Enhance Lion Dance Performance Skills in Thonburi area.

ถาวร วัฒนบุญญา¹, สายฝน ทรงเสียงไชย² และ สรสิทธิ์ เลิศจรจรสุข³

Thaworn Wattanaboonya¹, Saifon Songsiangchai² and Sorrasith Lerdkajornsuk³

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำวิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

³ นักวิจัยอิสระ

¹ Assistant Professor, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University / Corresponding author.
(E-mail address : pae.petra2016@gmail.com)

² Assistant Professor, Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences , Bansomdejchaopraya Rajabhat University

³ Independent Researcher

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางศิลปกรรมการเจดสิงโตฝั่งธนบุรีผ่านงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทารามและศาลเจ้าของชุมชน และพัฒนาทักษะการแสดงสิงโตฝั่งธนบุรีให้กับนักเรียน เยาวชนของชุมชนวัดอินทาราม และตลาดพลู

ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ศิลปกรรมการเจดสิงโตฝั่งธนบุรีที่สะท้อนผ่านงานสถาปัตยกรรมในวัดอินทารามและศาลเจ้าชุมชน มีความโดดเด่นด้วยศิลปวัฒนธรรมที่ผสมผสานความเชื่อและประเพณีแบบจีน เช่น ศาลเจ้ากวนอู ศาลเจ้าเกียนอันเกง ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ศาลเจ้าแม่อาเห็นยว วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และวัดอินทารามวรวิหาร อัตลักษณ์การเจดสิงโตฝั่งธนบุรีเป็นการผสมผสานรูปแบบการฟอขานและเหอขาน หรือเรียกว่า "การเจดสิงโตกางดุ้ง" ซึ่งเป็นการบูชาและขอพรเทพเจ้าเพื่อความเป็นสิริมงคล มีต้นกำเนิดตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น ราชวงศ์เว่ย ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์หมิง ในมณฑลกังต้ง จนถึงยุคร่วมสมัย รูปแบบการเจดสิงโตประกอบด้วย สิงโตพื้น สิงโตต่อตัว และเชิดบนเสาต่างระดับ หัวสิงโตมีขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่เบอร์ 0 ถึงเบอร์ 4 และมีสองรูปทรงคือ ฟอขานและเหอขาน สีและพื้นผิวของสิงโตมีหลากหลาย เช่น เหลืองลายหลากสี ดำลายขาว แดงลายดำ เขียวลายดำ เหลืองลายดำ และฟ้าลายดำ อัตลักษณ์ศิลปกรรมการเจดสิงโตฝั่งธนบุรีมีคุณค่าและสุนทรีย์ภาพสูง ผู้เจดรู้สึกสนุกสนานและเห็นคุณค่าของการแสดงซึ่งเป็นตัวแทนความโชคดี ส่วนผู้ชมถือเป็นการรับโชค लाभ อีกทั้งยังมีคุณค่าทางสังคม

การพัฒนาทักษะการแสดงสิงโตฝั่งธนบุรีให้กับนักเรียน เยาวชนของชุมชนวัดอินทาราม และตลาดพลู นักเรียนและเยาวชนสามารถเรียนรู้และฝึกฝนทักษะการเจดสิงโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจเทคนิคการเคลื่อนไหวและการประสานงานระหว่างผู้เจดหัวและผู้เจดหาง มีความคล่องแคล่วและสามารถแสดงการเจดสิงโตได้อย่างมีชีวิตชีวาและน่าประทับใจ ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวและความหมายของการเจดสิงโต รวมถึงการบูชาเทพเจ้าและการขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล รู้จักการทำงานเป็นทีมและสนับสนุนกันและกัน เสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการแสดง สรุปผลโดยรวมนักเรียนและเยาวชนในชุมชนวัดอินทาราม และตลาดพลูสามารถนำทักษะที่ได้รับไปใช้ในการแสดงและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่น่าสนใจ ส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและศิลปะการแสดงท้องถิ่นฝั่งธนบุรี

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ทางศิลปกรรมการเจดสิงโต, การแสดงสิงโตฝั่งธนบุรี, การเจดสิงโต

Abstract

The research aims to study the artistic identity of the lion dance through the Thonburi architectural components illustrated in Wat Intharam temple and the local community's shrine. Additionally, the study attempts to enhance the lion dance skills of young people in Talad Plu and the Wat Intharam community.

Research Results

The identity of Thonburi's lion dance art is reflected through the architecture of Wat Intharam and community shrines, which are prominent in the cultural blend of Chinese beliefs and traditions. Examples include the Guan Yu Shrine, Kian An Keng Shrine, Pho Phloeng Shrine, Ma Aneow Shrine, Kalayanamitr Temple, and Wat Intharam. The Thonburi lion dance combines the Fo Shan and He Shan styles, known collectively as the "Guangdong Lion Dance," which serves to worship and bless deities for auspiciousness. This tradition originated during the Han, Wei, Tang, and Ming dynasties in Guangdong Province and continues to the present day. The lion dance styles include ground lion, stack lion, and pole lion performances. The lion heads come in various sizes, ranging from sizes 0 to 4, with two main forms: Fo Shan and He Shan. The lion heads are available in various colors and patterns, such as multicolored yellow, black and white, red and black, green and black, yellow and black, and blue and black. The identity of Thonburi's lion dance art is highly valued for its aesthetics. Performers find joy and value in the dance, which symbolizes good fortune, while the audience perceives it as a form of receiving blessings. Additionally, it holds social value.

In developing lion dance skills for students and youth in the Wat Intharam and Talat Plu communities, participants effectively learned and practiced the He Shan ground lion dance. They gained an understanding of movement techniques and coordination between the head and tail performers, demonstrating agility and an impressive, lively performance. They also acquired knowledge about the stories and meanings behind the lion dance, including deity worship and auspicious blessings. Through teamwork and mutual support, students and youth enhanced their confidence and performance skills. As a result, students and youth in the Wat Intharam and Talat Plu communities can utilize these skills effectively in community performances and activities, fostering pride in Thonburi's local culture and performing arts.

Keywords : artistic lion dance identity, lion performance at Thonburi area,
Lion dance performance

บทนำ

ปัจจุบันสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านการเข้าสู่โลกเทคโนโลยีซึ่งส่งผลต่อระบบความคิดและพฤติกรรมของเยาวชนที่ขาดการยั้งคิดและยึดติดกับกระแสความนิยมวัตถุ สิ่งเร้าจากภายนอกก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดสิ่งชั่วร้ายและส่งเสริมพฤติกรรมที่ไม่สร้างสรรค์และรู้เท่าทันไม่ถึงการณ์ในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ในการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืน โดยนำต้นทุนเดิมที่มีในสังคมและวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและเหมาะสม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมด้วยการให้ความสำคัญกับงานศิลปกรรมที่ปรากฏอยู่มากมาย ชุมชนผังธนบุรีเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีเรื่องของความเชื่อ ตำนานต่าง ๆ เกี่ยวกับเทพเจ้า สัตว์มงคล และวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมไทย-จีน ที่ยึดโยงอยู่ผู้คนในชุมชนมาช้านาน

เมื่อวัฒนธรรมถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ผ่านวรรณกรรม เรื่องเล่า ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีที่เฉพาะพื้นที่จะแสดงออกมาในรูปแบบกิจกรรม ทางสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการทางกายของมนุษย์ทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับงานทางศิลปกรรม ซึ่งมีความผูกพันแน่นแฟ้นอย่างลึกซึ้ง ทำให้กิจกรรมทางสังคมนั้นเป็นเสมือนกิจกรรมเพื่อสร้างพลังในการต่อรอกับอีกกลุ่มผ่านวิธีสืบทอดองค์ความรู้การเชิดสิงโต ดั้งเดิมที่มีมานานหลายร้อยปี นับแต่กรุงธนบุรีเป็นราชธานีและยังคงอยู่คู่กับกลุ่มเยาวชนผังธนบุรีมาหลายชั่วอายุคน

เยาวชนเชิดสิงโตนับเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีความสามารถและมีเครือข่ายในพื้นที่ผังธนบุรี กว่าร้อยคณะและทั้งประเทศ พบว่ามีเยาวชนที่เชิดสิงโตเป็นประจำที่เป็นสมาชิกในคณะสิงโต ประจำศาลเจ้าหรือมูลนิธิของจังหวัด กระจายกันอยู่ทั่วทุกจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาและสังคม การเติบโตของคณะสิงโตผังธนบุรีที่มีจำนวนกว่าร้อยคณะนี้ กลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน การเชิดสิงโตหารายได้เลี้ยงปากท้องจากกิจกรรม ชุมชน ถูกนำไปใช้เป็นกิจกรรมทางสังคมอย่างกว้างขวางและยังนำไปใช้ส่งเสริมวัฒนธรรมใน ทุกมิติ สำหรับงานศิลปกรรมการเชิดสิงโตที่ปรากฏอยู่ในการเชิดสิงโตแบบเดิมและแบบใหม่นั้น ล้วนแต่มีกลุ่มเยาวชนในชุมชนเป็นผู้สืบทอดต่อกันมา ซึ่งในพื้นที่ผังธนบุรีมีคณะเชิดสิงโต มากมายหลากหลายคณะ อย่างไรก็ตาม งานศิลปกรรมผังธนบุรีที่เกี่ยวข้องกับการเชิดสิงโตยัง ประสบปัญหาหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาทางสังคม ปัญหาที่มาจากปัจจัยกระทบต่องานศิลปกรรม ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ปัญหาด้านผู้สืบทอดที่มีน้อยลงเรื่อย ๆ ตลอดจนไม่ได้รับการสนับสนุนจาก ภาครัฐเท่าที่ควร

ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมจีนได้แผ่ขยายออกไปทั้งในเอเชียและยุโรปผ่านการทูต การค้า การศึกษา ตลอดจนการเผยแพร่ศาสนา ในตอนต้นรัตนโกสินทร์ ชาวจีนมีการสร้างสิ่ง

ปลูกสร้างที่เป็นอาคารบ้านเรือนและศาสนสถานขึ้นเป็นจำนวนมากและมีการอุปถัมภ์โดยชาวจีน เฉพาะกลุ่มภาษา ซึ่งรูปแบบสถาปัตยกรรมที่พบจะปรากฏในศาลเจ้าที่นอกจากจะแสดงรูปแบบ สถาปัตยกรรมจีนแล้ว ยังแสดงให้เห็นเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมเฉพาะถิ่นของชาวจีนแต่ละกลุ่ม ภาษา อาทิ เช่น ศาลเจ้าของชาวจีนแต้จิ๋ว แสดงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมเฉาซ่าน ซึ่งนิยม ในบ้านเกิดของชาวแต้จิ๋วในจีน เช่น การใช้หน้าบัน 5 ธาตุ ศาลเจ้าของชาวจีนกวางตุ้ง แสดง เอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมกวางฝู ในกวางโจว เช่น การแกะสลัก อิฐบนสันผนัง เป็นต้น ศาล เจ้าของชาวจีนไหหลำ บางแห่งพบการมีรูปแบบการใช้หลังคาแบบ สถาปัตยกรรมหมิ่นหนาน สะท้อนถึงความพยายามสืบทอดรูปแบบและรักษาอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมจากบ้านเกิดของ ตน (อิริชัย ไชยพจน์พานิช, 2561)

ในอดีตการเจดสิงโตของคณะสิงโตของชาวจีน คือ คณะมวยหรือสำนักมวย ซึ่งหัวสิงโต ที่ใช้ในการเจดนั้น มีหัวเป็นสีเขียว ตัวสีขาว การเจดสิงโตในยุคแรกเน้นลีลาการร่ายรำเป็นหลัก จึงถูกเรียกว่า ระเบิดสิงโต สิงโตเป็นสัตว์ในนวนิยายหรือจินตนาการของประเทศจีน โดยชาวจีน ได้มีจินตนาการว่า สิงโตมีการกำเนิดมาจากสัตว์ 3 ประเภท ได้แก่ แรด ม้า และสุนัข ปรากฏ ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ปี ก่อน ค.ศ.- ค.ศ. 220) (เดชสิทธิ์ รัตมีวงศ์พร, 2562)

การเจดสิงโตเข้ามาในยุคสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี เนื่องจาก มีกลุ่มชาวจีนทางตอนใต้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในละแวกนี้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังนำศิลปะการ แสดงเจดสิงโตมาเผยแพร่จนเกิดเป็นคณะสิงโตขึ้นหลายคณะ และเป็นศิลปะวัฒนธรรมที่อยู่คู่ กับชาวบ้านเขตธนบุรีมาอย่างช้านาน การเจดสิงโตย่านฝั่งธนบุรีสามารถแบ่งแยกตามลักษณะ ของการแสดงออกเป็น 3 รูปแบบ คือ การเจดสิงโตพื้น การเจดสิงโตต่อตัว และการเจดสิงโต บนเสาดอกเหมย (พรพิพัฒน์ ราชกิจจารุ, สุภาวดี โพธิเวชกุล, 2565) ผู้แสดงเจดสิงโต แต่ละคณะต้องมี 7 คน คือ คนหนึ่งถือกระบี่ดาบแดงใส่พานเดินนำหน้าสิงโตเมื่อเข้าบ้านใครก็ ให้กระบี่ดาบแดงแก่บ้านนั้นหนึ่งฉบับเสมือนเป็นการดอวยพร ต่อจากนั้นมีคนตีล่อโก๊วอีก 2 คน ตีล่อ (ฆ้อง) 1 คน ตีโก๊ว (กลอง) 1 คน หัวสิงโต 1 คน หางสิงโต 1 คน ผู้แสดงทุกคนต้อง แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ไม่สกปรกมอมแมม มีผ้าพันแข้งที่เรียกว่า “ดาเกี้ยว” มัดตั้งแต่ข้อ เท้าถึงหัวเข่า นอกจากนี้ยังมีผ้าคาดเอวอีกด้วย (เจริญ ดันมหาราวน, 2541) การแบ่งประเภท การเจดสิงโต สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ สิงโตเหนือ และสิงโตใต้ ชาวจีนทางตอน ใต้โดยส่วนมากที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองไทยส่วนใหญ่อพยพมาจากมณฑลกวางตุ้ง ได้นำศิลปะการเจดสิงโตมาเผยแพร่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นที่นิยม พัฒนา เป็นกีฬาระดับนานาชาติ โดย International Dragon and Lion Dance Federation มีการ สร้างกฎกติกาการแข่งขันร่วมกันระหว่างประเทศต่างๆ เป็นแบบสากล สร้างมาตรฐานการเจด

สิงโต (ธัญธัช วิกิตภูมิประเทศ. 2558)

ศิลปกรรมฝั่งธนบุรีมีความโดดเด่นมีการสืบทอดมายาวนาน และประจักษ์ชัดสะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีได้เป็นอย่างดี ควรแก่การนำมาศึกษาอัตลักษณ์ทางศิลปกรรม การเจดสิงโตเพื่อส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตฝั่งธนบุรี ให้เกิดกระบวนการอ้างว้างซึ่งสังคมที่ดีงามและสงบสุข มุ่งเน้นสังคมตามแบบวิถีไทย ในกระบวนการบ่มเพาะจัดเกล้าทางสังคม โดยใช้งานศิลปกรรมการเจดสิงโต ขับเคลื่อนพัฒนาทักษะการแสดงให้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ด้านการพัฒนากำลังคนและสถาบันความรู้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้น การวิจัยนี้ น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้เฉพาะกลุ่ม ได้แก่ เยาวชนเจดสิงโต เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่เพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จากงานศิลปกรรม สืบทอดองค์ความรู้และต่อยอดการเจดสิงโตสู่สากล สอดแทรกแนวคิดและความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากงานศิลปกรรมจีนมาผสมผสาน ให้เยาวชนชุมชนฝั่งธนบุรีตระหนักรู้คุณค่าของงานศิลปกรรม ชาบซึ้งและยกระดับความสามารถด้านทักษะของเยาวชนเจดสิงโต ฝั่งธนบุรีให้สูงขึ้น ทัดเทียมกับสิงโตในต่างประเทศ เป็นที่ยอมรับในการแสดงทางวัฒนธรรม และกีฬาอย่างสากลนำพาสังคมไทยเข้มแข็งมั่นคงอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางศิลปกรรมการเจดสิงโตฝั่งธนบุรีผ่านงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทารามและศาลเจ้าของชุมชน
2. เพื่อพัฒนาทักษะการแสดงสิงโตฝั่งธนบุรีให้กับนักเรียน เยาวชนของชุมชนวัดอินทาราม และตลาดพลู

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการศึกษอัตลักษณ์ทางศิลปกรรมการเจดสิงโตเพื่อส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตฝั่งธนบุรีนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ งานวิจัย หนังสือ ตำรา และเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับศิลปกรรมฝั่งธนบุรีที่สืบทอดมาจากสมัยอยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ และรวบรวมสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทารามและศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ชุมชนวัดอินทาราม ชุมชนตลาดพลู เพื่อนำมาพัฒนาส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตให้กับนักเรียนและเยาวชนสิงโตฝั่งธนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางศิลปกรรม การเจดสิงโตฝั่งธนบุรีผ่านงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทารามและศาลเจ้าของชุมชน

และพัฒนาทักษะการแสดงสิงโตฝั่งธนบุรีให้กับนักเรียน เยาวชนของชุมชนวัดอินทาราม และ ตลาดพลู ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับศิลปกรรมฝั่งธนบุรีที่มีการสืบทอดมาจากสมัยอยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ สถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทารามและศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ชุมชนวัดอินทาราม ชุมชนตลาดพลู โดยสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประธานชุมชน หัวหน้าคณะสิงโต ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านงานศิลปกรรมฝั่งธนบุรี ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ และสัมภาษณ์หัวหน้าคณะสิงโตในชุมชนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรี โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวและความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปกรรมฝั่งธนบุรีที่มีการสืบทอดมาจากสมัยอยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ สถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทารามและศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ชุมชนวัดอินทาราม ชุมชนตลาดพลู

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรี เพื่อส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตฝั่งธนบุรี ในประเด็น 1) แนวคิดและเรื่องที่แสดง 2) องค์ประกอบของศิลปกรรมการเชิดสิงโต ได้แก่ ความเป็นมาของสิงโต ขนาดและรูปร่าง สีและพื้นผิว คุณค่า และสุนทรียภาพในการแสดง

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

2. ขอบเขตการศึกษา

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

โครงการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมฝั่งธนบุรีที่สืบทอดมาจากสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ โดยศึกษารวบรวมสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทาราม และศาลเจ้าของชุมชนวัดอินทาราม และชุมชนตลาดพลู นำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลประเด็นอัตลักษณ์ทางศิลปกรรมการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรี แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) แนวคิดและเรื่องที่แสดง 2) องค์ประกอบของศิลปกรรมการเชิดสิงโต เช่น ความเป็นมาของสิงโต ขนาดและรูปร่าง สีและพื้นผิว คุณค่าและสุนทรียภาพในการแสดง

2.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

- พื้นที่ เขตธนบุรี (ชุมชนวัดอินทาราม ชุมชนตลาดพลู)
- ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1) ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 1 ท่าน
- 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านงานศิลปกรรมฝั่งธนบุรี จำนวน 1 ท่าน
- 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ จำนวน 1 ท่าน
- 4) ประธานชุมชน จำนวน 2 ท่าน
- 5) คณะสิงโตในชุมชน จำนวน 2 คน
- 6) นักเรียน เยาวชน จำนวน 12 คน

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมฝั่งธนบุรีที่สืบทอดมาจากสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ สถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทาราม และศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ชุมชนวัดอินทาราม ชุมชนตลาดพลู ให้ได้ข้อค้นพบที่เป็นจริง แม่นยำและเที่ยงตรง

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับศิลปกรรมฝั่งธนบุรีที่มีการสืบทอดมาจากสมัยอยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ สถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทารามและศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ชุมชนวัดอินทาราม ชุมชนตลาดพลู กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประธานชุมชน หัวหน้าคณะสิงโต ประชาชนท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านงานศิลปกรรมฝั่งธนบุรี ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ หัวหน้าคณะสิงโตในชุมชน และสัมภาษณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์ศิลปกรรมเครื่องเซดสิงโตฝั่งธนบุรี ได้แก่ 1) แนวคิดและเรื่องที่แสดง 2) องค์ประกอบของศิลปกรรมเครื่องเซดสิงโต ได้แก่ ความเป็นมาของสิงโต ขนาดและรูปทรง สีและพื้นผิว คุณค่าและสุนทรียภาพในการแสดง และจัดทำแบบฝึกพัฒนาส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตให้กับนักเรียนเยาวชนสิงโต มอบให้คณะสิงโต 2 ชุมชน ในรูปแบบเอกสารและสื่อเทคโนโลยี

3.3 สังเคราะห์ข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยตรวจทานข้อมูล จำแนกข้อมูลเป็นกลุ่ม ๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกได้ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมฝั่งธนบุรีที่สืบทอดมาจากสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ สถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทาราม และศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ชุมชนวัดอินทาราม ชุมชนตลาดพลู

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ศิลปกรรมเครื่องเซดสิงโตฝั่งธนบุรี ในประเด็นดังนี้

4.2.1 แนวคิดและเรื่องที่แสดง

4.2.2 องค์ประกอบของศิลปกรรมเครื่องเซดสิงโต ได้แก่ ความเป็นมาของสิงโต ขนาดและรูปทรง สีและพื้นผิว คุณค่าและสุนทรียภาพในการแสดง

5. ขั้นสรุป นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และนำเสนอผลงานวิจัยตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสารวิชาการ

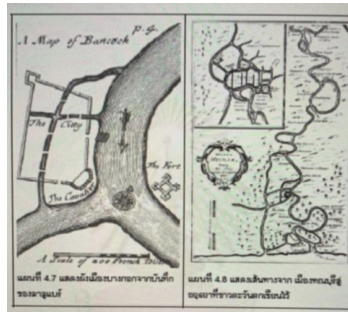
ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ทางศิลปกรรมการเจดสิงโตเพื่อส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตฝั่งธนบุรีนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ งานวิจัย หนังสือ ตำรา การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) เกี่ยวกับศิลปกรรมฝั่งธนบุรีที่สืบทอดมาจากสมัยอยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ และรวบรวมสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทารามและศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ชุมชนวัดอินทาราม ชุมชนตลาดพลู เพื่อนำมาพัฒนาส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตให้กับนักเรียนและเยาวชนสิงโตฝั่งธนบุรี คณะผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. อัตลักษณ์ทางศิลปกรรมการเจดสิงโตฝั่งธนบุรีผ่านงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทารามและศาลเจ้าของชุมชน ศิลปกรรมฝั่งธนบุรีที่สืบทอดมาจากสมัยอยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ สถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดอินทารามและศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ชุมชนวัดอินทาราม ชุมชนตลาดพลู พบว่า

1.1 ศิลปวัฒนธรรมย่านฝั่งธนบุรี ประวัติศาสตร์ย่านฝั่งธนบุรีนับแต่กรุงศรีอยุธยามีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติทั้งเอเชียและยุโรป การขุดคลองลัดขยายแม่น้ำเจ้าพระยาได้เปลี่ยนสภาพมาเป็นคลองบางกอกน้อย บางกอกใหญ่ ทำให้เกิดความหนาแน่นของชุมชนและนำมาสู่ความเจริญทางการค้า การคมนาคมทางน้ำถือเป็นเส้นทางสายหลักที่ใช้กันมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาจบจนถึงกรุงธนบุรี สภาพภูมิประเทศเมืองบางกอกที่เคยเป็นแผ่นดินเดียวกันได้ถูกกระแสน้ำเปลี่ยนทิศทางการไหลพื้นดินถูกตัดแบ่งเป็นสองฝั่ง ในที่สุดกลายเป็นเมืองยุทธศาสตร์หน้าด่านสำคัญมีชื่อว่าเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร

การเข้าถึงเมืองธนบุรีจึงเป็นไปด้วยความสะดวก และเกิดการโยกย้ายถิ่นฐานจากกลุ่มคนหลากหลาย โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนที่เริ่มเดินทางเข้ามาค้าขายเช่นเดียวกับชาวตะวันตก นิยมรับราชการเป็นขุนนางใหญ่โตในสมัยอยุธยาตอนปลาย ส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน

ภาพที่ 1 แผนที่เมืองบางกอกจากลาอูแบร์ และเส้นทางเมืองธนบุรี-อยุธยา
ที่มา ประภาส นิลศิริ, 2556.

ย่านฝั่งธนบุรีเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นมาในอดีตโดยเฉพาะพื้นที่เขตคลองสานและธนบุรี หากจะกล่าวถึงชุมชนชาวจีนที่ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันทางวัฒนธรรมไทย-จีน พบว่า จากชุมชนสวนสมเด็จย่า คลองสาน เป็นที่ตั้งของเรือนรับรองราชทูตบ้านพักชาวต่างชาติ พ่อค้าที่เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายกับสยาม พ่อค้าเหล่านี้มักมาจากกานายาเซียอากรของภาครัฐ มีตำแหน่งขุนนางซึ่งถ้าเป็นชาวจีนจะมีตำแหน่งสำคัญที่เรียกว่า โสฎิกราชเศรษฐี มีหน้าที่ดูแลกรมท่าซ้าย และตำแหน่งจุฬามন্ত্রী ดูแลกรมท่าขวา ทำให้พื้นที่ในบริเวณชุมชนริมน้ำเขตคลองสานเช่น ชุมชนสวนสมเด็จย่า ชุมชนหลังโรงเรียนสารพัดช่างธนบุรีและชุมชนวัดทองธรรมชาติ จึงเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยและรุ่งเรืองการค้า ถือเป็นย่านสินค้าอุตสาหกรรม เช่น โรงเกลือ โรงสีข้าว โรงน้ำตาล โรงเลื่อยและโกดังสินค้า

ในด้านของสังคมและวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมจีนที่เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมของฝั่งธนบุรี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กลุ่มคน ชุมชนชาวจีนได้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอยุธยา กระจ่ายปักหลักตั้งบ้านเรือนบริเวณคลองบางหลวงตรงกับชุมชนภูมิจีนเยื้องพระราชวังเดิมลงมาทางใต้ และบริเวณฝั่งตรงกันข้ามกับพระราชวังเดิมด้านตะวันออก ประกอบอาชีพค้าเนื่งการค้าขายเป็นหลักทำให้ต้องพำนักอาศัยอยู่ริมน้ำ นับจากชุมชนหลังโรงเรียนสารพัดช่างธนบุรีเรื่อยมาจนถึงชุมชนวัดทองธรรมชาติ และชุมชนสวนสมเด็จย่า มีสิ่งปลูกสร้างโรงเรียน และโรงกิจการต่าง ๆ เช่น โรงสีข้าว โรงน้ำตาล โรงเกลือ โกดังสินค้าหนังสัตว์ และสมุนไพรมจีน เป็นต้น กลุ่มคนที่มีเชื้อสายเป็นชาวจีนในฝั่งธนบุรี พบว่า มีทั้งหมด 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มจีนแต้จิ๋ว กลุ่มที่ 2 กลุ่มจีนแคะ กลุ่มที่ 3 กลุ่มจีนไหหลำ กลุ่มที่ 4 กลุ่มจีนฮกเกี้ยน และกลุ่มที่ 5 กลุ่มจีนกวางตุ้ง ลักษณะโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนฝั่งธนบุรี เช่น ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมที่ผสมผสานศิลปะแบบจีน และศาลเจ้า เช่น

- **ศาลเจ้ากวนอู** ตั้งอยู่ในพื้นที่ของชุมชนสวนสมเด็จย่า เป็นศาลเจ้าที่มีอายุกว่า 283 ปี ถือเป็นศาลเจ้าจีนที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา นับเป็นศาลเจ้าจีนที่เก่าแก่ในประเทศไทย ที่มีความเป็นมายาวนานร่วม 3 สมัยด้วยกัน คือ อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์

ภาพที่ 2 ศาลเจ้ากวนอู คลองสาน

- **ศาลเจ้าเกียนอันเกง** เป็นศาลเจ้าจีนเก่าแก่ของชุมชนกุฎีจีน ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นศาลเจ้าของกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนที่ติดตามเสด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ภาพที่ 3 ลานหน้าศาลเจ้าเกียนอันเกง

- **ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง** เป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่และมีขนาดใหญ่ที่สุดในชุมชนตลาดพลู สร้างขึ้นเนื่องจากย่านตลาดพลูในสมัยก่อนบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้มักเกิดไฟไหม้บ่อยครั้ง ตามความเชื่อชาวจีนต้องสร้างสิ่งเคารพประจำชุมชนและต้องเป็นเจ้าพ่อพระเพลิง หลังจากมีศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ชุมชนก็ไม่เกิดเพลิงไหม้

ภาพที่ 4 ประตูทางเข้าด้านข้างศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ตลาดพลู

● **ศาลเจ้าแม่อาเหนี่ยว** เป็นศาลเจ้าที่มีอายุร่วมร้อยกว่าปี เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวจีน “อาเหนี่ยว” หรือ “อาเนี้ยว” เป็นชื่อเรียกของพระโพธิสัตว์กวนอิม หรือ กวนอิมเสี้ยเจีย (ปางประทานพรนั่งบนดอกบัว) ของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งเชื่อกันว่า หากได้มากราบไหว้เจ้าแม่อาเหนี่ยว จะช่วยแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ และสุขภาพดี

ภาพที่ 5 บริเวณหน้าทางเข้าศาลเจ้า หน้าศาลเจ้าแม่อาเหนี่ยว คลองสาน

● **วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร** เป็นสถานที่ที่มีกิจกรรมของวัดตามเทศกาลตลอดทั้งปี ถือเป็นเทศกาลประเพณีตามวันสำคัญ ๆ ทางศาสนาทั้งคนไทย และคนไทยเชื้อสายจีน ชาวจีนจะเดินทางมากราบไหว้หลวงพ่อดโต วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เชื่อว่า หลวงพ่อดโตเป็นที่เคารพสักการะในหมู่ชาวจีนมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 มีการเรียกชื่อแบบจีน ว่า ซำปอซุดกง หรือ ซำปอกง เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย พระวิหารงดงามด้วยรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบไทยผสมจีน ไม่มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ และนาคสะดุ้ง มีศาลาเก๋งจีนสวยงามตามแบบฉบับเก๋งจีนโบราณและมีตุ๊กตาอับเฉาวางอยู่ล้อมรอบพระวิหาร

ภาพที่ 6 บริเวณภายในลานวัด วัดกัลยาณมิตรธรรมหาวิหาร

● **วัดอินทารามวรวิหาร** สร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อวัดบางยี่เรือ นอก เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี พระองค์ทรงศรัทธาในวัดแห่งนี้ จึงทรงบูรณปฏิสังขรณ์และสถาปนาเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดพิเศษ ช่วงเดือนมีนาคมเป็นประจำทุกปี ทางวัดมีกิจกรรมงานวัดประจำปี เปิดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานเทศกาลนี้ ซึ่งในประเพณีของชาวจีนเรียกว่า วันแซยิด หมายถึง วันคล้ายวันเกิดของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ภาพที่ 7 สถาปัตยกรรมไทย-จีน วัดกัลยาณมิตรธรรมหาวิหาร

1.2 อัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชดสิงโตฝั่งธนบุรีเพื่อส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตฝั่งธนบุรี อัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชดสิงโตฝั่งธนบุรีเพื่อส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตฝั่งธนบุรี คณะผู้วิจัยได้ศึกษาในประเด็น 1) แนวคิดและเรื่องที่แสดง 2) องค์ประกอบของศิลปกรรมการเชดสิงโต ได้แก่ ความเป็นมาของสิงโต ขนาดและรูปร่าง สีและพื้นผิว คุณค่าและสุนทรียภาพ ในการแสดงจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้าคณะสิงโตในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวคิดและเรื่องที่แสดง แนวคิดที่เป็นอัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตมังกรบุรี

ในการสร้างเรื่องราวพบว่า มีต้นกำเนิดมาจากการเชิดสิงโตจีนประเภทสิงโตได้ซึ่งมีต้นกำเนิดในมณฑลกว่างตุงและได้แพร่หลายไปสู่เขตอื่นๆ ได้แก่ ไห่หนาน กวางสี ผู้เจี้ยน ฮ่องกง มาเก๊า และได้หวน รวมถึงประเทศไทยที่มีชาวจีนจากกวางตุงอพยพย้ายถิ่นไปตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยอยุธยา สิงโตได้มี 2 ประเภท คือ ประเภทฟอซาน (Fo Shan) คำว่า Fo Shan เป็นชื่อของเมืองที่มีชื่อเสียงซึ่งเป็นต้นกำเนิดของอาจารย์ผู้สอนวิชากังฟู การเชิดสิงโตฟอซานใช้รูปแบบการเชิดแบบกังฟูที่ต้องอาศัยพลังและความแข็งแรงในการเคลื่อนย้ายท่าทาง และอีกประเภทหนึ่งคือ ประเภทเหอซาน (He Shan) คำว่า He Shan เป็นชื่อของเมืองที่อยู่ในมณฑลกว่างตุง ซึ่งเป็นสถานที่กำเนิดและถ่ายทอดการเชิดสิงโตประเภทนี้ เทคนิคการเชิดสิงโตแบบเหอซานได้ลอกเลียนแบบการเคลื่อนไหวของแมว โดยมีการแสดงออกท่าทางที่หลากหลาย มีจังหวะการก้าวเท้าที่เป็นเอกลักษณ์ และมีรูปแบบ/จังหวะการตีกองที่แข็งแรง ในภายหลังถือว่าการเชิดสิงโตรูปแบบนี้เป็นการเชิดแบบร่วมสมัย ซึ่งมีการผสมผสานระหว่างหัวสิงโตได้เข้ากับการเคลื่อนไหวแบบสิงโตเหนือ โดยพยายามที่จะออกแบบท่าทางที่ดูมีชีวิตมากขึ้น มีการเคลื่อนไหวที่เสมือนจริง และมีท่าทางการแสดงที่โลดโผนแบบกายกรรม

แนวคิดที่เป็นอัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตมังกรบุรีจึงเป็นการผสมผสานของการเชิดสิงโตแบบฟอซานและแบบเหอซานที่เป็นสิงโตได้จากเมืองกวางตุง ซึ่งคณะสิงโตทั้งมังกรบุรีนิยมการเชิดสิงโตทั้งแบบฟอซานและแบบเหอซานเป็นรูปแบบเฉพาะตัว ถือเป็นอัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตมังกรบุรีได้อย่างชัดเจน และเรียกอัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตมังกรบุรีได้ว่าเป็นการเชิดสิงโตกวางตุง

2) องค์ประกอบของศิลปกรรมการเชิดสิงโต ประเภทของการเชิดสิงโตในปัจจุบัน ความแตกต่างของลักษณะของสิงโตและการเชิดนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสภาพภูมิประเทศและวัฒนธรรมในแต่ละภาคของประเทศจีน ปัจจุบัน การเชิดสิงโตจีนแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ สิงโตเหนือ และสิงโตใต้

การเชิดสิงโตในเขตธนบุรีนิยมรูปแบบสิงโตกวางตุงทั้งแบบ “ฟอซาน” มีลักษณะหน้าผากสูงกว้าง ปากโค้ง มีเขาแหลม และ “เหอซาน” มีลักษณะหน้าผากแคบ ปากแบน มีเขาโค้งมน โดยภาพรวมสิงโตกวางตุงทั้ง 2 ประเภท จะมีรูปร่างลักษณะต่างกันเพียงเล็กน้อย เป็นศิลปะการเล่นสิงโตของจีนทางภาคใต้ มีต้นกำเนิดในสมัยจักรพรรดิเฉียนหลง แห่งราชวงศ์ชิง นิยมเชิดในมณฑลกว่างตุง กว่างซีและฮกเกี้ยน แต่ต่อมาภายหลังชาวจีนทางตอนใต้และในมณฑลกว่างตุงได้อพยพไปอยู่ยังภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก แม้แต่ในประเทศไทยก็ได้รับรูปแบบการเชิดสิงโตแบบกวางตุง

2.1) รูปแบบการแสดงเชิดสิงโตย่านฝั่งธนบุรี แบ่งแยกตามลักษณะการแสดงออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การเชิดสิงโตพื้น การเชิดสิงโตต่อตัว และการเชิดสิงโตบนเสาต่างระดับ (เสาดอกเหมย)

ภาพที่ 8 รูปแบบการเชิดสิงโตพื้น คณะหลวงเหียนไทยแลนด์

ภาพที่ 9 รูปแบบการเชิดสิงโตต่อตัว ณ วัดอินทารามวรวิหาร

ภาพที่ 10 รูปแบบการเชิดสิงโตบนเสาต่างระดับ (เสาดอกเหมย) ณ วัดอินทารามวรวิหาร

2.2) ขนาดและรูปทรง

● ขนาดของหัวสิงโตจะใช้วิธีวัดที่เส้นรอบขอบของหัวสิงโต แบ่งออกได้เป็น 5 ขนาด ดังนี้

1. ขนาดเบอร์ 0 มีเส้นรอบขอบหัวสิงโตขนาด 70 นิ้วขึ้นไปซึ่งเป็นขนาดใหญ่สุดและมีน้ำหนักมาก
2. ขนาดเบอร์ 1 มีเส้นรอบขอบหัวสิงโตขนาด 60 นิ้ว ถึง 63 นิ้ว
3. ขนาดเบอร์ 2 มีเส้นรอบขอบหัวสิงโตขนาด 58 นิ้ว
4. ขนาดเบอร์ 3 มีเส้นรอบขอบหัวสิงโตขนาด 56 นิ้ว ซึ่งเป็นขนาดปกติที่นิยมใช้กันเป็นจำนวนมาก
5. ขนาดเบอร์ 4 มีเส้นรอบขอบหัวสิงโตขนาด 46 นิ้ว เป็นขนาดเล็ก น้ำหนักเบา

● รูปทรงของหัวสิงโตที่นิยมใช้แสดงโดยเฉพาะในฝั่งธนบุรี ได้แก่ สิงโตกางต้ง มี 2 สายพันธุ์ที่นิยมใช้กันในฝั่งธนบุรี คือ รูปทรงของหัวสิงโตแบบฝอซาน (Foshan) ซึ่งมีลักษณะของหัวสิงโตที่มีเขาแหลม ปากต้ง และหลังตรงประมาณ 90 องศา

2.3) สีและพื้นผิว สีและพื้นผิวของสิงโตในสมัยโบราณมาสีและพื้นผิวของสิงโต มีอยู่ 3 สี คือ

1. หัวสิงโตสีเหลืองลายหลากสี จมูกเขียว ขนขาว หางหลากสี ขนขาว ตัวแทนเล่าปี่ (Liu Bei)
2. หัวสิงโตสีดำลายขาว หางขาวดำ ขนดำ ตัวแทนเทพเจ้าเตี้ยหอย (Zhang Fei)
3. หัวสิงโตสีแดงลายดำ จมูกเขียว ขนดำ หางดำแดง ตัวแทนกวนอู (Guan Yu) ต่อมาได้มีการเพิ่มสีและพื้นผิวของสิงโตขึ้นมาอีก 3 สี ได้แก่
4. หัวสิงโตสีเขียวลายดำ จมูกเขียว ขนดำ หางเขียวตัวแทนเจาหยุน (จู่ร่ง) (Zhao Yun)
5. หัวสิงโตสีเหลืองลายดำ จมูกเขียว ขนดำ หางเหลือง ตัวแทนฮวงจง (ฮวงจง) (Huang Zhong)
6. หัวสิงโตสีฟ้าลายดำ จมูกเขียว ขนขาว หางฟ้าขาว ตัวแทนมาเซา (มาเฉียว) (Ma Chao)

2.4) คุณค่าและสุนทรียภาพในการแสดงสิงโต การเชิดสิงโตเป็นการแสดงมหรสพอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่เป็นคนเชิดสิงโตมีความสุข สนุกสนานที่ได้ทำการแสดงการเชิดสิงโตให้กับผู้ชม รู้สึกถึงคุณค่าและสุนทรียภาพในการแสดงสิงโต ไม่ได้คำนึงถึงเรื่องของรายได้อย่างเดียว หากแต่ถือเป็นตัวแทนของความโชคดีที่จะมอบให้กับผู้ชมได้รับความสุขเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิต มีความภาคภูมิใจที่ได้สืบทอดและรักษาวัฒนธรรมอันดีงามไว้

2. การพัฒนาทักษะการแสดงสิงโตผึ้งธนบุรีให้กับนักเรียน เยาวชนของชุมชนวัดอิน

ทาราม และตลาดพลู

ผลจากการจัดกิจกรรมและจัดทำแบบฝึกพัฒนาส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตให้กับนักเรียนเยาวชนสิงโตผึ้งธนบุรี ในรูปแบบชุดความรู้ฝึกทักษะการเชิดสิงโตให้กับชุมชนผึ้งธนบุรี (การเชิดสิงโตพื้นรูปแบบเหอซาน) โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตให้กับนักเรียนเยาวชนสิงโตผึ้งธนบุรี เมื่อวันที่ 25-26 พฤศจิกายน 2566 ณ โรงเรียนฤทธิณรงค์รอน แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผึ้งธนบุรี โดยมีนักเรียนและเยาวชนของชุมชนวัดอินทาราม และตลาดพลูเข้าร่วมกันกิจกรรม จำนวน 12 คน และได้รับการพัฒนาทักษะการแสดงการเชิดสิงโตตามชุดความรู้ฝึกทักษะการเชิดสิงโตให้กับชุมชนผึ้งธนบุรี (การเชิดสิงโตพื้นรูปแบบเหอซาน) ซึ่งประกอบด้วย กระบวนท่า และโน้ตดนตรีประกอบการแสดง และมีภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ประกอบการอธิบาย สามารถฝึกหัดการเชิดสิงโตได้ด้วยตนเอง ผลการพัฒนาทักษะการแสดงสิงโตผึ้งธนบุรีให้กับนักเรียน เยาวชนของชุมชนวัดอินทาราม และตลาดพลู นักเรียนและเยาวชนสามารถเรียนรู้และฝึกฝนทักษะการเชิดสิงโตพื้นรูปแบบเหอซานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจในเทคนิคการเคลื่อนไหวและการประสานงานระหว่างผู้เชิดหัวและผู้เชิดหางได้ดียิ่งขึ้น มีความคล่องแคล่วและสามารถแสดงการเชิดสิงโตได้อย่างมีชีวิตชีวาและน่าประทับใจ นักเรียนและเยาวชนได้รู้เรื่องราวและความหมายของการเชิดสิงโต รวมถึงการบูชาเทพเจ้าและการขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล การพัฒนาทักษะการแสดงสิงโตผึ้งธนบุรีให้กับนักเรียน เยาวชน ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความสามัคคีในชุมชน โดยนักเรียนและเยาวชนได้ร่วมกันฝึกฝนและแสดงการเชิดสิงโต ซึ่งต้องการการทำงานเป็นทีมและการสนับสนุนกันและกัน สร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนานตนเองผ่านการฝึกทักษะการเชิดสิงโต โดยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการแสดง และส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและศิลปะการแสดงท้องถิ่น สรุปลผลโดยรวมนักเรียนและเยาวชนในชุมชนวัดอินทารามและตลาดพลูสามารถนำทักษะที่ได้รับไปใช้ในการแสดงและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ภาคภูมิใจ

ภาพที่ 11 การฝึกทำการเชิดสิงโต โรงเรียนฤทธิณรงค์รอน

อภิปรายผล

อัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรี มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมจีนที่นำเข้ามาโดยชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย การผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยช่วยให้การแสดงความเป็นเอกลักษณ์ สะท้อนถึงประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ได้แก่ แนวคิดและเรื่องที่เล่นที่เกิดจากการผสมผสานของการเชิดสิงโตแบบฟอซันและแบบเหอซันที่เป็นสิงโตได้จากเมืองกวางตุ้ง ซึ่งคณะสิงโตทั้งฝั่งธนบุรีนิยมการเชิดสิงโตทั้งแบบฟอซันและแบบเหอซันเป็นรูปแบบเฉพาะตัว ถือเป็นอัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรีได้อย่างชัดเจน และเรียกอัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรีได้ว่าเป็นการเชิดสิงโตกวางตุ้ง และมีองค์ประกอบของศิลปกรรมการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรี เช่น ความเป็นมาของสิงโต ขนาดและรูปทรง สีและพื้นผิว คุณค่าและสุนทรียภาพในการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะฝั่งธนบุรี ซึ่งแตกต่างจากการแสดงเชิดสิงโตของที่อื่น ๆ นอกจากนี้อัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรียังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็ง และความสามัคคีให้กับชุมชนฝั่งธนบุรี

ด้วยความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะศิลปกรรมการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรี ผู้วิจัยได้นำอัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรี โดยเฉพาะการเชิดสิงโตพื้นรูปแบบเหอซัน มาจัดสร้างเป็นแบบฝึกพัฒนาส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตให้กับนักเรียนเยาวชนสิงโตฝั่งธนบุรี ในรูปแบบชุดความรู้ฝึกทักษะการเชิดสิงโตให้กับชุมชนฝั่งธนบุรี (การเชิดสิงโตพื้นรูปแบบเหอซัน) โดยมีแนวคิดในการออกแบบ คือ การนำเสนอข้อมูล ภาพ และเสียง สำหรับการศึกษาด้วยตนเอง หรือฝึกปฏิบัติการเชิดสิงโตพื้นรูปแบบเหอซัน ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย กระบวนท่าและโน้ตดนตรีประกอบการแสดง ทั้งยังมีภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ประกอบการอธิบาย สามารถฝึกหัดการเชิดสิงโตได้ด้วยตนเอง ซึ่งจากการพัฒนาส่งเสริมทักษะการแสดง

สิงโตให้กับนักเรียนเยาวชนสิงโตผัองธนบุรี เยาวชนสามารถฝึกฝนการเชิดสิงโตได้อย่างถูกต้อง และเข้าใจถึงการเชิดสิงโตพื้นรูปแบบเหอซาน ที่ต้องอาศัยความร่วมมือ ความสามัคคีเป็นหมู่คณะ เกิดความรักในศิลปกรรมการเชิดสิงโตผัองธนบุรี และสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนผัองธนบุรี รักษาและสืบทอดอัตลักษณ์การเชิดสิงโตที่ปรากฏอยู่ในศิลปกรรมย่านผัองธนบุรีให้คงอยู่ตลอดไป

ผลการวิจัยนี้ช่วยเสริมสร้างความรู้ต่องานวิจัยเกี่ยวกับการแสดงสิงโตที่มีมาก่อนหน้าการวิจัยนี้ เช่น งานวิจัยของพรพิพัฒน์ ราชกิจจาธร, สุภาวดี โพธิเวชกุล เรื่องการเชิดสิงโต: ศิลปะการแสดงวัฒนธรรมย่านผัองธนบุรี ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาที่มา รูปแบบ และองค์ประกอบของการเชิดสิงโตในประเทศไทยย่านผัองธนบุรี เป็นต้น แต่สำหรับการวิจัยฉบับนี้ได้เน้นถึงความสำคัญของการผสมผสานทางวัฒนธรรมในผัองธนบุรี ทำให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์ศิลปกรรมการเชิดสิงโตผัองธนบุรี และนำมาพัฒนาส่งเสริมเป็นชุดความรู้ฝึกทักษะการเชิดสิงโตให้กับชุมชนผัองธนบุรี ซึ่งเป็นผลผลิตของงานวิจัยนี้ ส่งผลต่อผลลัพธ์ให้เยาวชนและชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชนผัองธนบุรี สร้างผลดีต่อชุมชนและสังคมโดยรวมของประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ทางศิลปกรรมการเชิดสิงโตเพื่อส่งเสริมทักษะการแสดงสิงโตผัองธนบุรีในครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม จึงอาจพบปัญหาระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น ผู้ให้ข้อมูลอาจไม่สะดวกในการให้ข้อมูลด้วยภาระหน้าที่การทำงานที่มากมาย ทำให้การดำเนินงานอาจไม่เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ ดังนั้นจึงควรมีการวางแผน และสามารถปรับแผนงานในการเก็บข้อมูลภาคสนามให้ทันท่วงที และเหมาะสมกับสถานการณ์

นอกจากศิลปะการแสดงเชิดสิงโตที่ปรากฏอยู่ในย่านผัองธนบุรี ยังมีศิลปะการแสดงอื่นๆ อีกมากมายที่น่าสนใจ เช่น การเชิดมังกร การแสดงจิ้ง การแสดงกระต๊อแทงเสื่อ การแสดงกลองยาว เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันมีผู้รับการสืบทอดไม่มากนัก ทำให้อนาคตอาจเกิดการสูญหายได้ คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนทั้งศิลปะการแสดงการเชิดสิงโตและศิลปะการแสดงอื่นๆ ในผัองธนบุรี เป็นมรดกทางวัฒนธรรม หรือนำรูปแบบการวิจัยนี้ไปใช้กับงานลักษณะอื่น ๆ ที่กำลังเลือนหายไปจากชุมชน โดยเฉพาะการเชื่อมต่อเข้ากับเยาวชนในชุมชน หรือช่วยส่งเสริมโดยอาจจัดงานเทศกาล หรือการแสดงอย่างต่อเนื่อง สำหรับผู้ที่สนใจในการทำการวิจัยควรศึกษา รวบรวมศิลปะการแสดงของผัองธนบุรีในด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักและเข้าใจคุณค่าของศิลปะการแสดงนี้ และยังคงอยู่คู่กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เจริญ ดันมหาพราน. (2541). *ชมประเพณีพิสดาร*. ธารบัวแก้ว.
- เดชสิทธิ์ รัตมีวงศ์พร. (2562). *การพัฒนาองค์ความรู้วัฒนธรรมไทย-จีน เพื่อยกระดับชุมชนย่านธนบุรีเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- อัญญ์ วิภาติภูมิประเทศ. (2558). การเชิดสิงโต: การแสดงในวัฒนธรรมจีนและกีฬาระดับนานาชาติ. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 7(2), 81-93.
- ประภาวดี นิลศิริ. (2556). *การเปลี่ยนแปลงเชิงสัณฐานของชุมชนย่านคลองสาน ธนบุรี [วิทยานิพนธ์ ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]*.
- พรพิพัฒน์ ราชกิจกำธร, สุภาวดี โพธิเวชกุล. (2565). การเชิดสิงโต: ศิลปะการแสดงวัฒนธรรมย่านฝั่งธนบุรี. *ศิลปกรรมสาร*, 15(2), 71-88.
- อจิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช. (2561). *ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ*. มติชน.